

melynek humanitarius működéséről szélesebb körben alig tudnak valamit. Pedig alig van humanitarius intézet hazánkban, mely oly korlátolt eszközökkel, annyi áldást árasztott, mint a dunántúli egyházkerületi »Gyámolda«. Mert ez az intézet egész a legutóbbi évekig az egyházkerületben nemcsak az összes lelkészeknek, hanem az összes tanároknak és tanítóknak is nyugdíjazó és gyámolító intézete volt. A népiskolai tanítók és a középiskolai tanárok csak az 1875-dik évi tanítói és az 1894-dik évi tanári országos nyugdíj-intézetek szervezése után maradoztak, illetve léptek ki az egyházkerületi »Gyámoldá«-ból.

A dunántúli »Gyámolda« a lefolyt 50 év alatt bevett 568,331 frt 51 krt és kiadott 438.060 frt 21 krt s így az összes pénztári forgalma meghaladja a milliót. A segély-, gyám- és nyugdíjak főösszege ugyanazon idő alatt 423,345 frt 11 kra emelkedett, vagyis évenként átlag 8466 frt 90 krt fordított samaritanus czélokra az intézet. E mellett azonban tőkét is szépen gyűjtött, mert az első ötven év összesen 110,487 frt 46 kr tőkevagyonat ad át a következő éveknek. Mindemez adatok a könyvhöz csatolt táblás kimutatásban vannak részletesen feltüntetve.

A könyv választékos szép nyelven, helyenként lendületesen s nagy tárgyszeretettel van megírva. Tiszta jövedelme a »Gyámolda« javára fordítatik.

S—s.

b) Külföldi irodalom.

Kähler: Unser Streit um die Bibel. Vorläufiges zur Verständigung und Beruhigung für „Bibelverehrer“ von einem der ihrigen. 2. unveränderte Auflage. Leipzig. A. Deichert'she Verlagsbuchhandlung Nachf. (Georg Böhme) 1895. 78 oldal. Ára 1 márk 25 pfennig.

Ugyanő tőle ugyanazon bizományban 1896-ban megjelent: **Jesus und das Alte Testament. Erläuterungen zu Thesen.** X × 72 oldal. Ára 1 márk 20 pfennig.

Teljes figyelemre és tanulmányozásra méltó két korszerű munkát mutatunk be emitt egyházi köreinknek, a dogmatika jeles tanára, Kähler Márton tollából. Az elsőt »a biblia tisztelői« vagyis azok számára szánta, a kik az írásban foglalt üdvtörténelem tényeiben Istennek élő és folytonos működését ismerik el s a sivár hitetlenség örvényei és a köznapi rationalismus szírtjei között, önálló és élő keresztyénség megvalósítására törekusnek. Vitatkozik pedig a bibliáról azokkal, a kik akarva nem akarva megfosztani tudnák a hívő lelkeket attól a nagy vigasztalástól és hiterőtől, mely abban az igazságban rejlik, hogy a biblia Istennek beszéde. Ezek ellenében nyílt csatasíkra szólítja szerző mindazokat az elvtársakat, a kik

a bibliát ismerik, olvassák, szeretik, épen ezért érette küzdeni is készek. Az így összesített erővel megindított nemes küzdelemtől döntő eredményt remél, a mi szent ügy érdekében felettébb kívánatos is. Nem tartjuk azonban sikerültnek, sőt indokoltnak sem azt a megkülönböztetést, melyet Kähler mindjárt a 11. oldalon jelez; a hol is első renden számot vet azzal, hogy a bibliához való viszonyzatában rá nézve mi a lényeges és nélkülözhetetlen, a mi mint olyan a hitet éleszti és irányítja. Szerintünk az egész frás minden igéje hitébresztő s örök igazságot tartalmazó beszéd, mely kivétel nélkül lényeges és nélkülözhetetlen a hívőre nézve. A Kähler által egyéni eljárása szerint négy pont alá csoportosított meghatározások nem ölelik fel mindazt, a miért az frás egysége és épsége érdekében harczolni kötelességünk. Közvetítő czélzatához képest, az újabb isagogikai felfogásokhoz csatlakozva, oda nyilatkozik, hogy ha szinte vitára is kél a biblia mellett, de nem védelmezi a bibliának úgynevezett verbalinspiratiója elvét, mert szerinte az evangéliumi hitnek erre nincs szüksége. Ezt a tételt kísérli meg behizonyítani értelmi érvekkel s az új-szövetségi iratokból kölcsönzött idézetek alapján abban a külön szakaszban (29—43. lap), a mely minden dialektikai becse mellett is, még számtalan megnyugtató felderítést tesz kívánatossá és szükségessé. Aztán szól a bibliai kritikának az akadémiai (egyetemi) tanszékeken való előadási jogosultságáról, bár ezzel a ponttal kapcsolatban komolyan óvást emel azok önkénye ellen, a kik szertelen túlzásokba esve, példának okáért Jézus élete és az őstörténelem tényeit a monda és költészet világába száműzni nem állják.

A ki kezébe veszi e terjedelmes és tanulságos könyvecskét, nem tudja letenni, míg végig nem olvassa. Mi is azért, mint komoly, előkelő, nyugodt hangú és eszméltető vitairatot méltán ajánlhatjuk olvasó közönségünk figyelmébe.

Méltó párja ennek az a másik munka, melynek címe: Jésus und des Alte Testament. Ezt a szerző egykori tanára, Cremer Hermann greifswaldi theol. professornak 25 éves működése jubileumi emlékére ajánlotta. A pár sornyi előszóban jelezi a főtételt, a mely körül e mű egész gondolatmenete mozog, mely is nem más, mint az egész biblia Krisztusáról való vallástétel.

A munka folyamán hova tovább világosan kidomborodik szemünk előtt az igazság fejedelmének tiszta képe, mely már az ó-szövetségi iratokban eleve kiabrázolta volt. Kähler ugyanis a reformátorok biblia theologiai felfogásával egyezően azt hirdeti, hogy az ó-szövetségi iratok gyűjteménye a keresztyénség kánonának elszakaszhatatlan alkotó része, a melyben mint egységes egészben, a messiáselőtti kijelentés foglaltatik s a melynek tekintélye és teljes megértése csakis az Idvezítőről szóló evangélium hirdetése által lesz nyilvánvalóvá. Jézus és apostolai nem is olvasták a bibliát soha sem úgy, mint Izrael népe vallásának és történetének leírását, sőt inkább abban mindenütt Istennek, mint a mi Urunk Jézus Krisztus

atyjának a kinyilatkoztatását ismerték el. Épen ezért ők soha sem korrajzi szempontból, hanem a megvalósulás világánál értelmezték, magyarázták Mózes és a próféták írásait.

Valóban lélekemelők és hitszilárdítók szerzőnek azok a fejtegetései, a melyeknek során Krisztus csalatkozhatatlanságát és istenségét épen olyan nyíltan vallja, mint azt, hogy az Úr valóságos igaz ember vala; majd mikor elbeszéli, hogy Kantnak meg Spinozának megismerése után, a mint kezébe vette a bibliát, s annak elolvasása folyamán lelkében az Isten kijelentésének és dicsőségének világossága feltámadott, arra a meggyőződésre jutott, miként ez az egész biblia a Szentléleknek eszköze, műve.

A helyett hát, hogy egész oldalra terjedő idézetekkel, mint mutatóványrészletekkel lefoglalnók e Szemle kimért terét: egyszerűen felhívjuk e munkára az érdeklődő szakférjak és mívelt laikusok pártoló figyelmét.

Dr. E. J.

Nippold: Handbuch der neuesten Kirchengeschichte. 3. umgearb. Aufl. III. Bd. 2. „Interconfessionelle Zeitfragen und Zukunftsaufgaben“. 246. l. Hamburg (Gräfe) 1896. Ara 5.50 márka.

Nippold jénai tanár monumentális legújabb egyháztörténeti kézikönyvét olvasó közönségünk ismeri. I. kötete a múlt század egyháztörténetét tárgyalja. A II. kötet a XIX. század katholicismusának történetét írja le, s fénypontja a műnek. Egyes remek fejezeteiből néhányat mi is bemutatunk a Prot. Egyházi és Iskolai Lap hasábjain. Így «az ó-katholicizmus» s «a békepápa» (XIII. Leó) fejezetére még emlékezhetnek olvasóink. A III. kötet 1-ső része e század európai és amerikai theologiai viszonyait tárgyalja s itt különösen a német theologiai iskolákról szóló fejezete mesteri rajzát adja mai theol. pártviszonyainknak. Többi között igaza van Hase örökösének abban, hogy a ki az utolsó évtized theol. mozgalmait nem ismeri s figyelemmel nem kísérte, a modern theologus nevére nem tarthat igényt. Végül a III. kötet 2-ik része «Interconfessionelle Zeitfragen und Zukunftsaufgaben» cz. alatt az ú. n. interconfessionális összehasonlító vallástudomány feladatainak egyengetésével foglalkozik mely tudománynak jövődő megalkotására és rendszeres kiépítésére már készen van az anyag s csak dolgozó mesterére és rendszerzőjére vár.

E kötet Nippold legújabb egyháztörténetének méltó záróköve s betetőzője. Mi mozgatja a jelent s mit hoz a jövő? im ilyen visszatekintő s összefoglaló elmélkedésekkel s a jövőbe pillantó feladatok megjelölésével van itt dolgunk. Azt mondja a szerző, hogy a pápás egyháziasságnak diadalmas dagálya még korántsem érte el a tetőpontját. Csak ha a pápa csalatkozhatatlanságának dogmáját az ő büntelenségének dogmája fogja követni, akkor szükségszerűleg áll be a visszahatás. E pápás egyháziassággal párhuzamosan halad a dogmatizmus s a hierarchizmus uralma az evang. prot. egyházban. E két jelenséggel szemben áll a gyűlölet az egy-